

**YAZ VE KIŞ TURİZMLERİNİN TÜRKİYE EKONOMİSİNE KATKILARININ
KARŞILAŞTIRILMASI**
COMPARISON BETWEEN THE CONTRIBUTION OF TWO SEASONS
WINTER&SUMMER TO TURKISH ECONOMY

¹Dursun KATKAT

²Orcan MIZRAK

ÖZET

Bu araştırmada Türkiye’de bulunan turizm tesislerinin ekonomiye katkıları, yaz turizmi ile kış turizmi tesislerinin yatak kapasiteleri, ekonomiye getirileri ve aralarında matematiksel oran, orantı ve yüzde hesapları yardımıyla karşılaştırma yapılarak, ülke hazinesine katkıları kıyaslanmıştır.

Araştırmanın amacı, yaz turizmine göre kış sezonunun ekonomiye katkısını, konaklama kapasiteleri arasındaki farkları ve bu farklılıklar arasında oranlamalar yaparak birim zamanda hangisinin daha çok kazanç getirdiğini ortaya koymaktır. Ayrıca kış turizm tesis sayılarının artırılması durumunda ülke yıllık gelirlerinin yaklaşık ne kadar artabileceğini açıkça göstermek de çalışmanın amaçları arasında sayılabilir.

Araştırmaya Türkiye’deki bütün turizm yatırımı belgeli ve turizm işletmesi belgeli tesisler dahil edilmiştir. Tesislerin sayıları, yatak kapasiteleri, Ülke ekonomisine yıllık kazançları gibi sayısal veriler, Turizm Bakanlığı İstatistik Departmanı ve Devlet İstatistik Enstitüsü Turizm İstatistikleri Bürosundan, gereken ayrıntılar da tesislerin bizzat kendilerinden temin edilmiştir.

Sonuç olarak, tesislerin kapasiteleri ile maddi getirileri arasında karşılaştırma ile Türkiye’de şu anki durum da göz önünde bulundurularak kış turizmine daha çok yatırım yapılması durumunda turizm gelirlerinin yaklaşık iki kat kadar artırılabileceğine dikkat çekilmiştir. Başka bir deyişle; gereken önlemler alınıp yeterli yatırım ve teşvikle en az yaz ve deniz turizmi kadar kış turizminin de ülke ekonomisine katkıda bulunabileceği yorumu yapılmıştır. Ayrıca kış ve yaz sezonu süreleri de dikkate alınarak birbirlerine oranla birim zamanda yaklaşık aynı miktarda kâr getirdikleri de vurgulanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kış Turizmi, Yaz Turizmi, Ekonomi

ABSTRACT

In this research, the contribution of the tourism facilities, established in Turkey, to the economy, the mansion capacity of two seasons winter&summer facilities, the contributions to the economy and the mathematical ratio between these two seasons are compared with the comparison of ratio and percentage.

The purpose of the research is to prove the contribution of winter tourism to the economy in accordance with summer tourism, the varieties of the mansion capacities and to indicate that which one of them is more lucrative in a unit of time by comparing these varieties. Moreover, the purpose, indicating an approximate increase of the yearly income of the country in case of an increase at the number of of winter tourism facilities, can be mentioned as another purpose.

This research includes all of the registered tourism facilities in Turkey. The number of the facilities, mansion capacities and other data such as yearly income to country economy were acquired from Statistic Department of Tourism Ministry and Tourism Statistic Office of State Statistic Institute, and the other required details from the facilities.

In conclusion, considering the present situation in Turkey and with the comparison of mansions’ capacities and financial income, in case of more investment in winter tourism, it is taken into consideration that the tourism income will be increased approximately two times. In other words, it is said that the winter tourism will make a contribution to economy as much as the navigation tourism with an adequate investment and encouragement. Moreover, as taking into consideration of two seasons, winter&summer times, it is emphasized that both have the approximately same income in a unit of time when rated with each other.

Keywords: Winter Tourism, Summer Tourism, Economy

¹ Atatürk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu

² Gazi Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu

GİRİŞ

Günümüzde milyonlarca insan günlük hayatlarını devam ettirdikleri yerlerden geçici süreler için başka yerlere hareket etmektedirler. Bu yer değişimi esnasında, ulaşım olanaklarından faydalanılmakta ve varılan yerde konaklama birimlerinde kalınmaktadır. Bu olay 21. yüzyıla has modern bir olay gibi gözüktüğü de yer değiştirme insanlık tarihi kadar eskidir. İnsanlar yüzyıllar boyunca çeşitli sebep ve amaçlarla buldukları yerin dışındaki başka bir coğrafi mekana hareket etmişlerdir. Bütün bunlar turizm olgusunun temelini oluşturmaktadır. *“Turizm, insanların devamlı ikamet ettikleri, çalıştıkları ve her zamanki olağan ihtiyaçlarını karşıladıkları yerlerin dışına seyahatleri ve buralardaki, genellikle turizm işletmelerinin ürettiği mal ve hizmetleri talep ederek, geçici konaklamalarından doğan olaylar ve ilişkiler bütünüdür”* (Maviş, 1998).

Kış Turizmi:

Yaz aylarına toplanmış turizm faaliyetlerini yılın diğer aylarına yaymada önemli olan bir turizm türü de, kış ve dağ turizmidir (Öztaş, 2002). Kış Turizmi; Genellikle karlı ortamlarda yapılan ve kış sporları uygulamalarının ağırlıklı olarak geliştirildiği merkez ve alanlar üzerinde yoğunlaşan bir turizm hareketleridir (Ülker, 1992). Ülkemizde doğudan batıya uzanan dağlık bölgeler, uzun süreli ve yüksek kar kalitesine sahiptir.

Kış sporları Alp ve Pirene dağlarının temel turizm çeşididir. Alp dağlarındaki kış sporları kompleksleri genellikle köylerde yerleşmiştir. Ekonomik durgunluktaki bölgelerde, Fransa hükümeti yeni yönetim şekilleri geliştirerek, dağlık turizm gelişimini önlemiş ve dağlık bölgelerden yarar sağlamıştır. 1992 yılında Albertville’deki Kış Olimpiyatlarında Fransa ev sahipliği yapmıştır ve Fransa kış sporları endüstrisi

büyük yarar sağlamıştır (İbragimov, 2001).

Turistler için çekim faktörü oluşturan fiziksel faktörlerden başlıcaları bir ülkenin ya da bölgenin doğal coğrafi güzellikleri ve o bölgenin iklimidir. Turistler kar yağışının bol olduğu ve karın uzun süre kaldığı bölgeleri tercih ederler. Bu açıdan uzun süre havanın sıcak olduğu ve güneşi bol olan ülkeler ile kış sporları yapmaya elverişli olacak şekilde kar yağışı olan bölgeler özel turistik çekiciliğe sahiptirler. Kış turizmi için Fransa’nın kuzeydoğu bölgesi, İsviçre, Avusturya gibi ülkeler kış turizminde oldukça gelişmiş ülkeler ve bölgelerdir (İçöz, Kozak, 2002).

Aynı durum ülkemizin birçok bölgesinde de geçerlidir, Uludağ, Kartalkaya, Palandöken, Erciyes, Sarıkamış ve Ilgaz gibi bölgeler kış turizmi için öncelik ve önem arz etmektedir. Dağlarımızda tırmanma, tur kayağı, tatil kayağı, helikopter kayağı ve diğer etkinliklere uygun yüzlerce yer vardır (Burma, 1997).

Konaklama tesisleri, turistlerin geçici olarak konaklamalarını sağlayan ve turizm faaliyetleri açısından birinci sırada önemli yapılardır. Turistler konakladıkları gün kadar para harcarlar. Ayrıca bu tesisler konaklayanın yanı sıra yeme-içme eğlenme hizmetlerini de sunmaktadır. Kış turizm merkezlerine yönelik aktivitelerin temel eylemi kayak sporudur. Bu amaçla kayak alanları başta olmak üzere konaklama, spor, hizmet, dinlenme ve eğlence gibi sosyal amaçlı gününbirlik tesisler ve alt yapı tesisleri yer almalıdır. Her kış turizm bölgesi yerel koşulların taşıma kapasitesine bağlı olarak geliştirilmelidir (Demir, 2000).

Kış turizmi tesislerinin, kış mevsimini dışındaki süre zarfında; kongre, fuar, toplantı, spor veya gençlik kampları, dağ ve yayla turizmi (İncekara, 1998) gibi faaliyetlerinde de kullanılması özel

sektör açısından büyük bir önem arz ettiği söylenebilir.

Kış turizm tesislerinin türleri farklı gelir ve sosyal gruplara olanak sağlayacak biçimde çeşitliliğe sahip olmalıdır. Kış sporlarının uygulama türleri alan kullanımları için gerekli standartlar ile pist eğim oranlarının zenginliği ve çeşitliliği, mekanik tesislerin türleri, kullanıcı talebin yoğunluğu kullanımı belirleyen unsurlar olarak kış turizm merkezinin imajını belirler (Demir, 2000).

Kış Turizminde Spor Pazarı

Kış turizmi, karlı ortamlara bağlı bir takım hareketleri ağırlıkla kapsadığı için, belli yükseklik ve eğime sahip, kayak ve diğer yürüyüş, tırmanış gibi faaliyetlerin yapılabilmesine imkan sağlayan yerlerin varlığını öncelikle gerekli kılar. Kayağa uygun kaliteli kar varlığı da, kış turizminin en önemli bileşenleri arasındadır. Karın uzun süre bir bölgede kalması, kayak yapabilme süresini artıracaktır.

Turizm, karmaşık doğası nedeniyle birçok ekonomik etkinlikle yakından ilişkilidir. Endüstride çok uluslu büyük şirketler yer aldığı gibi, çok sayıda küçük işletmede bulunur (Yarcan, 1998). Aynı ekonomik ilişki kış turizmi için de değerlendirilirse, pansiyonlar, restoranlar, cafeler, seyahat acenteleri, kayak odaları, kayak öğretmenleri, butikler, alışveriş merkezleri, buz pateni sahaları gibi birçok işletmenin kış turizmiyle iç içe olduğu görülecektir. Ayrıca konaklama ve ulaşım, kış turizmi turistik ürünü açısından daha fazla önem arz eder. Belli yüksekliklerde konaklama tesisleri kurmak, kalitesinin devamını sağlamak önemlidir. Ayrıca, karlı ve eğimli arazi parçalarında, ulaşımına sürekli açık olarak bulundurulacak karayolu ve havaalanı hizmetlerinin yerine getirilmesi, ürün zincirinin temel tamamlayıcısıdır (İncekara, 1998).

Herkes tatilini yaz aylarında geçirme olanağına sahip değildir.

Bazılarının işlerinin yoğunluğu yada çalışma alanlarının oluşturduğu zorunlu nedenler ya da yalnızca tatil fonu oluşturmakta karşılaştıkları güçlükler yaz aylarında tatile çıkılmasını engelleyebilir. Yaz aylarında yoğunlaşan turistik istemin karşılanmasında bazen istenen nitelikte karşılanmasında güçlüklerle karşılaşabilir. Dolayısıyla turistik tüketicilerin bazıları yoğun bir sezon etkinliği içinde kendilerine yeterince özen gösterilmeyeceği kaygısını taşıyabilirler. Ayrıca yaz aylarında turistik merkezlerdeki çevre kirlenmesi (toprak, su, hava kirlenmesi; estetik ve kültürel kirlenme; gürültü, karışıklık ve kalabalık) aşırı düzeylere varmaktadır. Mevsim kavramı ile ilintili olarak ele alınmış olan özellikler, turizm pazarlaması için bir tür hammadde olarak değerlendirilmelidir (Usal, Oral, 2001).

Kış turizminde toplam ciro ve değer yaratma etkilerinin yaz turizminden daha fazla olduğu gözlenmiştir. Yapılan bir araştırma kış turizmine katılan her bir turist için bir gecelik konaklamasında yaz mevsimine kıyasla kışın % 37'lik fazla harcama yaptığını ortaya çıkarmıştır. Bu durum "kış sporlarının yapılmasına uygun olan" alanlarda turizm açısından daha ileri bir ekonomik şansın olduğunu göstermektedir (Koşan, 1994).

Turizm ve Ekonomik Çevre

Turizm, en çok ekonomik yönüyle ele alınmış bir toplumsal faaliyettir. Turizmin ülkelere önemli ölçüde gelir getirici ve döviz kazandırıcı özelliğinden dolayı ekonomik yaklaşım yaygınlaşmıştır. Günümüzde ekonomik ve kitlesel bir olgu haline gelen turizmin ülke ekonomileri üzerindeki olumlu etkileri onun ekonomik yönünü daha da ön plana çıkarmıştır. 21. yüzyılda ülke ekonomilerinin karşılaştığı ulusal ve uluslararası sorunların veya krizlerin çözümünde ve dar boğazların aşılmasında turizm, dinamik ve ekonomik özelliği ile adeta çıkış noktasını oluşturmaktadır.

Bu gelişmelere bağlı olarak, ulusal ve uluslar arası turizm hareketlerine kaç kişinin katılacağını, kaç geceleme yapacağını, hangi mal ve hizmetleri talep edeceğini, harcamaların hangi bölgelere yöneleceğini, ne kadar turizm geliri elde edileceğini ve kişilerin turizm hareketlerine katılmada hangi ekonomik unsurların etkili olacağını araştıran “Turizm Ekonomisi” adı altında bir alt disiplin oluşturulmuştur (AKOĞLAN, 1998).

Turizmin Olumlu Ekonomik Etkileri:

- Ödemeler dengesi üzerine olumlu etkisi,
- Gelir yaratıcı etkisi,
- Altyapı ve üstyapının geliştirilmesi,
- Diğer ekonomik sektörlere katkısı,
- İstihdam yaratıcı etkisi,
- Bölgeler arasındaki ekonomik dengesizliğin ortadan kaldırılması, şeklinde sıralanabilir (Akoğlan, 1998).

Ayrıca bir ülkeye yönelik dış turizm hareketleri, öncelikle bu ülkenin dış ticarete son derece önemli ihtiyacı olan döviz girdilerini ve ülkede döviz arzını artırmaktadır. Bunun sonucunda da ödemeler bilançosu açıkları azalmakta, ulusal paranın uluslararası piyasada değeri artmakta, turistik gelirleri ekonomi içinde harcanarak el değiştirmesi sonucunda ekonominin canlılık kazanmasına yol açmakta, turistik talebin artması ile artan talebe cevap verebilmek için turistik yatırımların hızlandırılması ve turistik arz kapasitelerinin geliştirilmesi sağlanmaktadır. Ayrıca turizmin ulusal gelir üzerindeki katma

değer yaratıcı etkisi, devletin vergi gelirlerini artırıcı rolü ve iç fiyatlar üzerindeki etkileri başlıca parasal etkiler olarak sayılabilir (Timur, 1979). Gelişmekte olan ülkelerde turizmin parasal etkilerine olan ihtiyaç, gelişmiş ülkelere göre çok daha fazladır. Çünkü gelişmekte olan ülkelerin özellikler turizm arzı açısından ciddi sorunları vardır (Diamond,1977).

YÖNTEM VE BULGULAR

Araştırma için gerekli olan rakamsal veriler Turizm Bakanlığı İstatistik Departmanı ve Devlet İstatistik Enstitüsü Turizm İstatistikleri departmanından sağlanmıştır. Bu veriler, matematiksel oran-orantı hesapları ve yüzde hesapları kullanılarak ilişkilendirilmiştir. Yıllık turizm geliri Türkiye’deki mevcut yatak kapasitesine oranlanarak yatak başına düşen yıllık gelir tespit edilmeye çalışılmış ve kış turizmindeki toplam yatak sayısı ile çarpılarak kış turizminin ülkeye yıllık getirisi hususunda fikir edinilmiştir. Bunlar;

Ayrıca Devlet İstatistik Enstitüsü 2002 yılında turizmin ülke hazinesine 11.900.925.503 \$ katkı sağladığını açıklamıştır (DİE, 2003).

Yerli veya yabancı turistlerin harcamalarının, konaklama gün sayıları ile doğru orantılı olduğu göz önünde bulundurulursa, Türkiye’nin yıllık turizm gelirinin toplam yatak sayısına oranlanması Türkiye’de yatak başına düşen ortalama turizm gelirini ortaya koyacaktır. Başka bir deyişle yatak başına;

Türkiye’nin Yıllık Turizm Geliri / Toplam Yatak Sayısı =

↓

11.900.925.503 \$ / 616.176 \approx **19.315 \$** gelir düşmektedir.

Eğer bu rakam kış turizmindeki toplam yatak sayısıyla çarpılırsa kış turizminin yıllık geliri ortaya çıkacaktır.

Kış Turizmi toplam yatak sayısı × Yatak Başına Düşen Ortalama Gelir =

$$\Downarrow$$

$$11.326 \times 19.315 = \underline{\underline{218.761.690 \$}}$$

Türkiye, Alp-Himalaya Sıradağları üzerinde, yüzölçümünün yaklaşık % 55'i 1500-3000 m. yükseklikte dağlık alanlarla kaplı bir ülkedir. Bu sıradağların ülkemizdeki uzantıları, Beydağları, Toroslar, Balkanlar, Aladağlar, Munzurlar, Kaçkarlar, Cilo ve Sat Dağları, Avrupa'daki Alpler ile aynı zaman diliminde oluşmuşlardır. O sebeple aynı yükseltide ve aynı floraya sahiptirler. Ancak büyükleri bakımından Alplerin 2,5-3 katıdır. Üstelik ülkemiz dağlarında Alpler'de olmayan Nemrut, Süphan, Ağrı, Erciyes, Hasan Dağı gibi volkanlar vardır. Batıdaki dağlarımızda Tanrı Zeus'un otağı, doğudaki dağlarımızda ise Nuh'un gemisinin indiği yerler bulunmaktadır (İTO, 1998). Hiç şüphesiz ki bu unsurlar turistik bakımdan dağlarımızı daha çekici hale getirmektedir.

Ayrıca kış mevsimi boyunca, kar yağışı alan bu bölgelerimiz, yılın 5-6 ayı karlarla kaplıdır. Kış sezonu yaklaşık 4 ay sürmektedir. Bu süre esasen geleneksel yaz mevsimi turizm türlerinin süresine eşittir.

Bütün bu unsurlar ışığı altında, ülkemizde yaz ve kış turizminin yaklaşık eşit sürelerde tamamlandığı da göz önünde bulundurularak kış turizm tesisleri ve yatak kapasitelerinin artırılması sonucu ülke ekonomisine yaklaşık iki kat fayda sağlayacaktır.

Eğer kış turizmi yatak kapasiteleri yaz turizmininki ile eşit

olsaydı 2002 yılı Turizm Gelirleri yaklaşık 23 milyar \$ olacaktı.

Ayrıca yaz ve kış turizmleri, süreleri bakımından yaklaşık eşit değerlere sahipken ve yatak kapasiteleri bakımından da eşitlik sağlandığında gelirleri doğru orantılı artacak, dolayısıyla birim zamanda kazançları arasında belirgin bir fark olmayacaktır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Türk turizminin acilen gereksinim duyduğu şey yeniden yapılanmadır (DPT, 2001). Dünya turizminde değişen talep yapısı Türkiye'ye büyük avantaj sağlamıştır. Geleneksel deniz, kum, güneş odaklı talep yapısından, geniş bir yelpazeye yayılan ve birçok değişik unsur içerir talep yapısına geçiş, Anadolu'nun sektöre sağladığı ortak kültür mirası ve kış turizmi arzı ile örtüşmektedir. Başka bir deyişle, insanlar yaz aylarında turizm faaliyetlerinde buldukları gibi kış aylarında da bulunmaktadır. Burada kış turizmi devreye girmektedir. Doğal olarak insanlar kış turizm potansiyeli yüksek, yeterli arza sahip olan ülkeleri (Örn; İsviçre, Fransa) veya bölgeleri (Alpler) tercih etmektedir. Eğer Türkiye de kış turizm arzını yeterli düzeye ulaştır, gerek tesis gerekse yatak kapasitelerini artırırsa kış aylarında da turizm faaliyetleri devam edecektir. Buna bağlı olarak da ülkenin turizm geliri doğru orantılı biçimde artacaktır.

Dünya'da turizm hareketine katılım, sürekli artış göstermektedir. 1981

yılında yaklaşık 300 milyon kişinin katıldığı turizm hareketi, 1996 yılı sonunda 593 milyon kişi ile yaklaşık iki katı bir rakama ulaşmıştır. 1996 yılında Dünya turizm gelirleri ise 425 milyon \$ olmuştur (İTO,1998).

Turizm endüstrisi verilen bu rakamlara göre dünyada ikinci en büyük endüstri konumundadır. 1997'de İstanbul'da toplanan Dünya Turizm Örgütü (WTO)'nün önümüzdeki 25 yıllık dönemi kapsayan araştırma projeksiyonuna göre, turizm endüstrisinin 2020 yılında, 1.602 milyon turist sayısına ve 2.000 milyar \$ gelir ile dünyada ilk sıraya yükseleceği tahmin edilmektedir (İTO,1998).

Türkiye, bu pastadan büyük parça alabilmesi için turizm yatırımı projelerini hayata geçirmelidir. Turizm Bakanlığı birçok bölgede turistik tesis parselleri belirlemiş, ancak yatırım için yeterli teşviki yapmamıştır (KAYNAK). Özellikle kış turizm bölgelerinde bu parselazasyonu artırmalı yeterince teşvik ve destekle tesis yapımı, hayata geçirilmesi sağlanmalıdır.

Turizm sektörü, Türk insanının refahının yükseltilmesi ve Türkiye'nin kalkınmasında giderek daha fazla rol oynamaktadır. Turizmde daha hızlı büyüme, daha fazla istihdam, daha yüksek rekabet gücü ve daha yüksek turizm geliri belirli şartların yerine getirilmesine bağlıdır. Bu durumda yatırım, teşvik, altyapı, çevre, yasal düzenlemeler, tanıtım, pazarlama, işletme, eğitim, kalite, AB ile ilişkiler gibi unsurlar turizmin hedeflerine ulaşmasında kilit öneme sahiptir. Bu unsurlar sistemin ayrılmaz parçalarıdır ve birbirlerini etkilemektedirler. Bu nedenle en kısa zamanda hazırlanması gerekli Turizm Master Planı süreci kapsamında bir bütün olarak ele alınmaları ve mevcut eksikliklerin eş zamanlı olarak giderilmesi önem taşımaktadır (DPT, 2001). Ayrıca bu master planı kapsamında kış turizmi için de gerekli

yatırımlar ve yeterli arzın sağlanması ile ilgili hükümlere yer verilmeli ve bunlar kısa zaman içerisinde hayata geçirilerek, gelecek yıllara dönük turizm gelirini artırıcı önlemler alınmalıdır.

Bütün bunlara rağmen; DPT'nin 2001 yılında yayınladığı Turizm Özel İhtisas Komisyonu Raporuna göre Türkiye'de 2005 yılında ulaşılacak yatak kapasitesinin % 5'i dağ ve kış turizminde oluşması düşünülmektedir. Araştırma sonuçlarına göre, kış turizmi de en az yaz ve deniz turizmi oranında gelir getirmektedir. Ülkemizin yaklaşık % 552lik bölümünün dağlık bölgelerle kaplı olduğu ve kış sezonunun ortalama 4 ay sürdüğü düşünülecek olursa devletin kış turizmine ayırdığı yüzdelik dilim çok azdır. Bu, ülke ekonomisinin yapacağı kardan zarar anlamına gelebilir.

KAYNAKLAR

- AKOĞLAN, M., **Genel Turizm Bilgisi**, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Yayın No: 938, Eskişehir, 1998
- BURMA,G., **Kayak Turkish Ski Magazine**, Golden Print Matbaası, İstanbul, 1997
- DEMİR, K., **Kış Turizmi ve Kış Sporları Tesisleri Biçimlendirme Süreci İçin Veri Tabanı Modeli**, Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, İstanbul, 2000
- DIAMOND, J., **"Tourism's Role in Economic Development; A case Reexamined"**, Economic and Cultural Change, 1977
- Haber Bülteni**, Devlet İstatistik Enstitüsü (DİE), sayı: B.02.01.DİE.0.12.00.06.906-15, Ankara, 28.01.2003
- İbragimov M., **Ürün Çeşitlendirmesi Açısından Kış Turizmi ve Almatı Çimbulak-Medeu Örneği**, Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir, 2001

- İNCEKARA, A., **Doğu Anadolu'da Kış Turizmi ve Geliştirme Olanakları**, Mega Ajans, İstanbul Ticaret Odası Yayın No:18, İstanbul, 1998
- İÇÖZ, O., KOZAK, M., **Turizm Ekonomisi; Turizmin Makro ve Mikro Ekonomik Etkileri**, Turhan Kitabevi, 2. Baskı, Ankara, 2002
- İSTANBUL TİCARET ODASI (İTO), **Doğu Anadolu'da Kış Turizmi Ve Gelişme Olanakları**, Yayın No: 1998-18, İstanbul, 1998
- ÖZTAŞ, K., **Turizm Ekonomisi Genel Turizm Bilgileri**, Nobel Yayınları, Ankara, 2002
- "Konaklama İstatistikleri"**, Turizm Bakanlığı, İstatistik Departmanı, Ankara, 2002
- MAVIŞ, F., **Genel Turizm Bilgisi**, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Yayın No: 938, Eskişehir, 1998
- KOŞAN, A., **Turizm Faktörünün Bölgelerarası Dengesizliği Gidermede Etkisi ve Erzurum Palandöken-Kış Sporları Turizm Merkezi Projesi**, Doktora Tezi, İ.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 1994
- TİMUR, A., **"Turizmde yatırım ve İstihdam Çarpanları"**, Turizm İşletmeciliği Dergisi, Aralık 1979
- "Turizm Özel İhtisas Komisyonu Raporu"**, Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, Devlet Planlama Teşkilatı (DPT) Yayınları, Yayın No:DPT:2589-ÖİK:601, Ankara, 2001
- USAL, A., ORAL, S., **Turizm Pazarlaması**, Kanyılmaz Matbaası, İzmir, 2001
- ÜLKER, İ., **Dağ Turizmi Planlama Yöntemleri Yüksek Dağlarımız Kayak Merkezleri**, Turizm Bakanlığı Yayınları, Devran Matbaacılık, Ankara, 1992
- YARCAN, Ş., **Türkiye'de Turizm ve Uluslararasılaşma**, 2.Basım, Boğaziçi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 1998

TABLOLAR

Tablo-1: Türkiye'deki Turistik Tesis Sayıları

Turizm Yatırım Belgeli Tesis Sayısı	1.174	≈ 36 %
Turizm İşletmesi Belgeli Tesis Sayısı	2.120	≈ 64 %
TOPLAM	3.294	100 %

(Turizm Bakanlığı)

Tablo-2: Türkiye'deki Turistik Tesis Yatak Kapasiteleri

Turizm Yatırım Belgeli Yatak Kapasitesi	222.802	≈ 36 %
Turizm İşletmesi Belgeli Yatak Kapasitesi	393.374	≈ 64 %
TOPLAM	616.176	100 %

(Turizm Bakanlığı)

Tablo-3: Türkiye'deki Turistik Tesislerin Türüne Göre Yatak Kapasiteleri

Yaz-Deniz Turizmi Yatak Kapasiteleri	604850	≈ 98,16 %
Kış Turizmi Yatak Kapasiteleri	11.326	≈ 1,84 %
TOPLAM	616.176	100 %

(Turizm Bakanlığı)

Tablo-4: Türkiye'deki Turistik Tesislerin Türüne Göre Gelirleri

Yaz-Deniz Turizmi Gelirleri	11.682.163.813 \$	≈ 98,16 %
Kış Turizmi Gelirleri	218.761.690 \$	≈ 1,84 %
TOPLAM	11.900.925.503 \$	100 %